

2. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про адміністративну процедуру», {Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2849-ІХ від 13.12.2022}

3. Тимошук В.П. Адміністративні процедури за участю громадян / В.П. Тимошук // Державне управління: проблеми адміністративної теорії та практики / В.П. Тимошук ; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Факт, 2003. – С. 195–211.

4. Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування : автореф. дис... ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.С. Лагода ; Національний університет ДПС України. – Ірпінь, 2007. – 21 с.

5. Біла В.Р. Аміністративна процедура як нормативна модель процесуальних правовідносин. Серія ПРАВО. Випуск 30. Том 2. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015.

6. Указ Президента України „Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні від 22 липня 1998.» // Концепція адміністративної реформи в Україні. – 1998. – С. 5.

7. Стеценко С. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2011. С. 258–259.

8. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / В.П. Тимошук. Київ: Факт. 2003. 496 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-55>

ON THE IMPORTANCE OF STUDYING THE STATE OF A TORT ENVIRONMENT ENCOURAGING BULLYING

ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ СТАНУ ДЕЛІКТОГЕННОГО СЕРЕДОВИЩА ФОРМУВАННЯ БУЛІНГУ

Lutsiv O. V.

*External Postgraduate Student
at the Department of Administrative
and Constitutional Law
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Луців О. В.

*здобувач кафедри
адміністративного
та конституційного права
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Булінг як явище досліджується в рамках багатьох наук: психології, педагогіки, соціології. Не стоїть остеронь і адміністративно-правова

наука. Проведене нами дослідження дозволило констатувати, що левова частка наукової уваги сфокусована на вивченні окремих елементів складу правопорушення [1-6]. Замало уваги приділено встановленню деліктогенних чинників, які впливають на формування та утворення булінгу. Поза це, аналізу здебільшого піддаються різноманітні поняття та дефініції, автори яких прагнуть показати відмінність їх від булінгу.

Окремо наголосимо, що при здійсненні аналізу досліджень, предметом яких виступали судові справи, пов'язані з вчиненням булінгу, було встановлено *відсутність даних про ефективність застосування санкцій* чч. 3-4 ст. 173⁴ КУпАП, в яких передбачено притягнення до відповідальності за вчинення булінгу малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років батьків або осіб, які їх замінюють. Таким чином, не встановлено причинно-наслідковий зв'язок між застосуванням санкцій норм адміністративного права і зменшення деліктогенного потенціалу конкретної соціальної системи, зокрема зменшення кількості вчинених актів булінгу.

Відтак, складні проблеми у більшості досліджень обходять увагою, обираючи шлях аналізу здебільшого усім відомих істин.

Тож у даній статті, ми запропонуємо нестандартний підхід до розуміння шляхів формування напрямів та векторів аналізу деліктогенного середовища генези булінгу. Цілком ймовірно, це закладе підвалини до розуміння корінь формування явища, а відтак допоможе зрозуміти та оцінити не лише ефективність та коректність норми права, зокрема ст. 173⁴ КУпАП, а й визначити дієвість санкцій, доцільність їх існування в такому вигляді, здатність норми права в цілому виконувати початкову роль як регулятора суспільних відносин.

Вивчення безпосередньо адміністративно-правової природи даного явища потребує дальших досліджень, одним із важливих компонентів якого виступає з'ясування стану та компонентів деліктогенного середовища формування булінгу.

Ця прогалина буде виправлена в межах даної статті, в якій будуть визначені ці чинники, аргументовано їхній суттєвий вплив на формування суспільних відносин у сфері протидії булінгу.

Виділення, вивчення та аналіз деліктогенних чинників виступає основною складовою управлінського циклу і базується на основі результатів структурно-факторного моделювання, яке стосовно впливу на соціальні системи в Україні розробляє в своїх публікаціях І.М. Рижов [7-9], екстраполюючи результати досліджень якого², викладемо власну позицію щодо булінгу та чинників, які чинять вплив на його розвиток.

---

² Рижов І. М. Соціальна віктимність як достатня умова тероризму / І.М. Рижов // Зб. наук. пр. НА СБ України. – 2000. – № 2. – С. 40-45.

Процес виділення та аналізу деліктогенних факторів виступає складовою інформаційно-аналітичної роботи правоохоронних та спеціальних органів, результатом аналізу чого виступає встановлення сукупного деліктогенного ефекту, індекси та параметри якого можуть описувати рівень деліктогенності тієї чи іншої соціальної системи.

На основі формування прогнозно-індикативної моделі векторів розвитку або трансформації деліктогенності соціальної системи формується теоретична модель адміністративно-правової протидії, основним призначенням функціонування якої має бути зниження рівня деліктогенності як системи в цілому, так і окремих її факторів.

У рамках даної моделі формується конкретний план заходів або розробляється відповідна комплексна цільова програма, де визначають: конкретні заходи, строки їх виконання, відповідальних осіб, бажаний ефект від здійснення впливу. Головне – всі заходи мають бути об'єднані спільним завданням щодо зменшення рівня деліктогенності системи та окремих, чітко встановлених та визначених факторів.

Зважаючи на викладене, одним із головних завдань адміністративно-правової протидії булінгу виступає формування комплексних та системних наукових досліджень щодо супроводження прийняття управлінських рішень у сфері адміністративної реформи, у тому числі на основі побудови і вивчення теоретичних моделей функціонування складних нелінійних систем в умовах перманентної трансформації соціальних систем і формування адекватних цим системам алгоритмів управління.

Адже саме в рамках адміністративно-правової протидії уможливується вплив не лише на саме явище, а передусім на тенденції його формування, тобто на сам процес деліктогенності соціальних систем.

Відтак в рамках системи адміністративно-правової протидії булінгу формуються достатні умови для ефективного впливу на **деліктогенні чинники**:

- 1) маргінальність;
- 2) стратифікація;
- 3) фанатизм та екстремізм;
- 4) нігілізм та анархізм;
- 5) соціальна віктимність.

Адже знання тенденцій, які впливають на вказані вище чинники, уможливує сформувати такий алгоритм управління ними, який унеможливить їх переростання і трансформацію у загрози, мінімізує можливості трансформації деліктів у кримінально-карані діяння [10].

Вплив на формування даних факторів, передусім на їхні якісні ознаки та прояви, визначає рівень деліктогенності соціальної системи, тобто якісну характеристику опису систему, здатної ідентифікувати рівень стійкості в умовах ефективності системи права, зменшення можливостей щодо трансформації деліктів у кримінально карані діяння.

Саме в рамках адміністративно-правової протидії як складової державної політики у сфері протидії булінгу уможливорюється проведення комплексної політики відповідно до теоретико-правових засад формування стратегічної правотворчості, коли важливі питання вирішуються системно як на законодавчому, так і на рівні правозастосування.

Водночас в умовах кіберглобалізації не слід ігнорувати і можливість держави під приводом „*реалізації політики у сфері протидії деліктогенності*» встановлення обмежень прав і свобод людини наближення до цифрового тоталітаризму, тотального цифрового контролю, що можна яскраво побачити на прикладі Китаю, в якому інтернет виступає не стільки засобом електронної комунікації між людьми та розширення їхніх можливостей, скільки засобом стеження державних інституцій за громадянами, встановлення цифрового контролю.

Отже використання будь-яких ініціатив і концепцій у сфері протидії булінгу має бути позбавлене лущиння суб'єктивності, спроб використати це для вирішення особистісних, партійних чи олігархічних інтересів або інтересів транснаціональних корпорацій.

Основною характеристикою ефективності впливу системи засобів адміністративно-правової протидії виступає формування умов для формування *стійкості* даної системи, тобто збереження суттєво важливих параметрів її функціонування за умови впливу чинників різної природи та характеру.

Протидія булінгу не має порушувати фундаментальних прав і свобод людини, а з іншого боку – недостатній рівень протидії не має формувати умови для системних порушень прав жертв булінгу, переростання булінгу як делікту у злочинну поведінку і вчинення кримінально каранних діянь. Адже одним із завдань адміністративно-правової протидії виступає недопущення трансформації деліктогенної поведінки у криміногенну.

З іншого боку, потрібно розуміти, що комплексність булінгу, множинність його проявів, тісний макрозв'язок із вчиненням в подальшому злочинів передусім проти особи, її життя, здоров'я, честі та гідності уможливають стверджувати про **необхідність розроблення та реалізації системної державної політики протидії булінгу**. Причому дані процеси також доцільно розглядати і в контексті тісного гіперзв'язку із управлінням маргінальністю в цілому в рамках державної політики протидії маргінальності.

Одним із важливих факторів, які потрібно враховувати при формуванні даної політики виступає підвищення статичного потенціалу системи, зміцнення якого в основному визначається зниженням соціальної диференціації в суспільстві і лінійності функції розподілу і таким чином впливає на рівень стратифікації.

Відтак, важливість вивчення стану деліктогенного середовища обумовлена необхідністю правильного розуміння та інтерпретації сучасних тенденцій, їхнього відображення у нормах права, формування ефективної системи адміністративної правової протидії, з акцентом безпосередньо на правових засобах.

Література:

1. Приходько М.В. Об'єктивні елементи юридичного складу адміністративного правопорушення (проступку) булінгу. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj09-02-037>.
2. Градова Ю.В. Кваліфікація адміністративного правопорушення як булінг: проблемні аспекти. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2020. Вип. 30. С. 85–90.
3. Опольська Н. Булінг: юридичний склад адміністративного проступку. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 101–106. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.10.17>.
4. Маньгора В.В., Вітковська К.А. Особливості юридичної відповідальності за прояви булінгу та шляхи боротьби з ним. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 97–110.
5. Соболев Є. Сучасний аналіз судових справ, пов'язаних із вчиненням булінгу (цькування) учасниками освітнього процесу в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3(23). С. 87–92.
6. Приходько М.В. Адміністративна відповідальність за булінг (цькування) в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2022. 231 с.
7. Рижов І.М. Основи моделювання теророгенності соціальних систем: *монографія*. Київ : Вид-во НА СБ України, 2006. 168 с.
8. Рижов І.М. Принципи структурно-факторного моделювання тероризму як соціальної системи. *Зб. наук. пр. НА СБ України*. 2000. № 2. С. 37–40.
9. Рижов І.М. Соціальна віктимність як достатня умова тероризму / І.М. Рижов. *Зб. наук. пр. НА СБ України*. 2000. № 2. С. 40–45.
10. Колпаков В.К. Онтолого-гносеологічний вимір ознак адміністративного делікту. *Право України*. 2004. № 10. С. 30–34.